

Controlerend opvoedgedrag en ouder-kind contact na scheiding
in relatie tot internaliseren en externaliseren van adolescenten

Lisa Metheuver (6190340)

Universiteit Utrecht

De thesis is geschreven voor de cursus 'Master Thesis' (201600201) vanuit de Faculteit
Sociale en Gedragwetenschappen, aan de Universiteit Utrecht.

De cursus is onderdeel van de Master Clinical Child, Family and Education Studies.

1^e begeleider: Dr. I. E. van der Valk

2^e begeleider: Dr. M. van der Molen

Datum: 11 juni 2019

Abstract

This study examined the relationship between parental control and internalizing problems and externalizing problems of adolescents from divorced parents. Furthermore, the possible moderating role of parent-child contact was examined.

Data for this study is based on the research: '*Scholieren & Gezinnen*' which consists of surveys and were collected by students of the Utrecht University. The survey is a combined survey based on short versions of existing surveys, for example: *Direct and Indirect Aggression Scales* (DIAS; Björkqvist, Lagerspetz, & Osterman, 1992), *Co-parenting Behavior Questionnaire* (CBQ; Schum & Stolberg, 2007) and *Children's Depression Inventory* (CDI; Craighead, Smucker, Craighead, & Ilardi, 1998). The data was conducted in 2016 in the Netherlands. The sample of this study was randomly selected and consists of 267 adolescents from divorced families, with a mean age of 13.39 years ($SD = 1.09$).

The results indicate a significant correlation between maternal control after divorce and internalizing- and externalizing problems. Which means that correcting and monitoring behavior by mothers after divorce was related to adolescents internalizing- and externalizing problems. There was no significant correlation between paternal control and internalizing- and externalizing problems. Further, maternal and paternal control were positively correlated, so more correcting and monitoring behaviors by mothers after divorce was related to more of these behaviors by fathers. Then, in regard to paternal-child contact the results show that more paternal-child contact is related to more paternal control and adolescents externalizing problems. And more maternal-child contact is associated with more maternal control. The results suggest that only maternal control predicts less internalizing- and externalizing problems for adolescents after divorce.

To conclude, this study shows only maternal control was related to adolescents internalizing- and externalizing problems. More controlling parenting by mothers after divorce was related to more of these behaviors by fathers. Also, parent-child contact after divorce refers to more parental control but not in the relation between parental control and adolescents internalizing- and externalizing problems. These results emphasize the importance of parental control, adolescents internalizing- and externalizing problems and parent-child contact in future studies and interventions.

Keywords: paternal control, maternal control, adolescents internalizing problems, adolescents externalizing problems, parent-child contact

Jaarlijks krijgen in Nederland naar schatting 70 duizend thuiswonende kinderen, waarvan 60 duizend minderjarige kinderen, te maken met de scheiding van hun ouders (CBS Statline, 2018). Dit betreft ouders die getrouwd, geregistreerd partners of samenwonend waren. Een scheiding is een ingrijpende en stressvolle gebeurtenis (Hetherington, 2003). Vooral adolescenten kunnen na een scheiding boosheid voelen, emotionele instabiliteit ervaren en onbeheersbaargedrag laten zien (Ackerman, D'Emaro, Umylny, Schultz, & Izard, 2001).

Naast de mogelijke gevolgen voor adolescenten, verandert gemiddeld genomen het opvoedgedrag van ouders na een scheiding en blijkt de opvoedkwaliteit gemiddeld lager dan van intacte gezinnen (Amato, 2005; DeGarmo, Patras, & Eap, 2008; Hetherington, 2003). Na een scheiding bieden ouders gemiddeld minder emotionele steun, minder regels, minder toezicht en hardere discipline. Al deze opvoedgedragingen kenmerken zich als ouderlijke controle (Claes et al., 2018; Kerr, Stattin, & Burk, 2010; Pettit, Laird, Dodge, Bates, & Criss, 2001). De gemiddeld lagere opvoedkwaliteit zorgt voor een verhoogde kans op de ontwikkeling van problematiek van adolescenten (Amato, 2010; Anthony, DiPerna, & Amato, 2014). Voorbeelden uit onderzoek hebben onder meer betrekking op externaliserende (Hetherington, 2003; Van der Valk, Spruijt, De Goede, Maas, & Meeus, 2005) en internaliserende problematiek (Amato, 2001; Van der Valk et al., 2005).

Behalve dat opvoedgedrag van invloed is op het probleemgedrag, blijkt de mate waarin vaders en moeders na scheiding in contact zijn met de adolescent van invloed te zijn op opvoed- en probleemgedrag (Daryanani, Hamilton, Abramson, & Alloy, 2016; Carlson, 2006). Voorbeelden uit onderzoeken tonen aan dat alleenstaande moeders (zonder vaderlijke betrokkenheid) ten opzichte van samenwonende moeders meer controlerend opvoeden wat externaliserende problematiek en depressieve symptomen bij adolescenten voorspelde (Daryanani et al., 2016) en vaderlijke betrokkenheid na scheiding voorspelde minder gedragsproblemen bij adolescenten (Carlson, 2006). Er zijn daarentegen geen onderzoeken bekend waarbij de rol van het ouder-kind contact bij vaders en moeders wordt onderzocht met betrekking tot controlerend opvoedgedrag en internaliserende- en externaliserende probleemgedrag. In het huidige onderzoek wordt onderzocht 1) of er een verband is tussen het controlerende opvoedgedrag van vaders en moeders en het internaliserende- en externaliserende probleemgedrag van 12 tot 17-jarige adolescenten, 2) of het ouder-kind contact modereert tussen het controlerende opvoedgedrag van vaders en moeders en het internaliserende- en externaliserende probleemgedrag en als laatst wordt onderzocht 3) of er een verschil is tussen vaders en moeders met betrekking tot het controlerende opvoedgedrag

en het internaliserende- en externaliserende probleemgedrag en de modererende rol van het ouder-kind contact na scheiding.

Controlerend opvoedgedrag, internaliserend- en externaliserend opvoedgedrag

Het controlerend opvoedgedrag dat wordt onderzocht kan worden onderscheiden in disciplineren (Claes et al., 2018) en monitoring (Kerr et al., 2010; Pettit et al., 2001). Disciplineren door ouders houdt onder andere in dat de adolescent bij het verbreken van regels straf krijgt, de ouder de adolescent zal straffen als de ouder zegt dat hij dat gaat doen, de adolescent taken krijgt en de ouder met de adolescent in gesprek gaat als hij iets verkeerd doet (Claes et al., 2018; Schum & Stolberg, 2007). Wanneer ouders hun adolescent monitoren betekent dit onder andere dat ouders op de hoogte zijn van waar de adolescent is, of de adolescent problemen heeft op school en met wie de adolescent omgaat (Kerr et al., 2010; Pettit et al., 2001; Schum & Stolberg, 2007).

De gevolgen van controlerend opvoeden zijn mogelijk verschillende internaliserende problemen als depressieve gevoelens of het ervaren van angst (Pettit et al., 2001; Ip et al., 2015; Afifi et al., 2011; Sugaya et al., 2012) en externaliserende problemen als agressie en delinquentgedrag (Albrecht, Galambos, & Jansson, 2007; Claes et al., 2018; Kelly & Emery, 2003). De mate waarin het internaliserende- en externaliserende probleemgedrag tot uiting komt is volgens Amato (2005) tot jaren na de scheiding verhoogd. Alleen de scheiding al heeft naast het controlerend opvoedgedrag, externaliserend probleemgedrag tot gevolg (Spruijt, 2009), maar het kan ook leiden tot internaliserend probleemgedrag (Amato, 2001, 2010). Daarnaast plegen adolescenten na scheiding gemiddeld meer delicten, nemen vaker verdovende middelen tot zich en hebben een verhoogd risico op suïcidaal gedrag (Van Peer, 2006). Tot slot blijkt het geslacht van de ouder die na de scheiding controlerend opvoed van invloed op de mate van het internaliserend- en externaliserend probleemgedrag van adolescenten (Hastings, 2003).

Vaders en moeders, ouder-kind contact na scheiding

Het vaderlijk opvoedgedrag heeft een minder sterke invloed op de mate van het probleemgedrag vergeleken met het moederlijk opvoedgedrag (Hastings, 2003). In het opvoedgedrag zijn moeders gemiddeld genomen autoritatiever, praten zij meer over, en houden meer rekening met het gevoel van hun kinderen. Daarentegen voeden vaders meer controlerend op, want vaders zijn over het algemeen autoritairder in de opvoeding (Kritzas, 2005; McKinney & Renk, 2008). Wellicht kan die tendens verklaard worden doordat adolescenten na scheiding meer in contact zijn met moeder dan vader (Spruijt & Kormos, 2014). Volgens een studie van Spruijt en Kormos (2014) woont 7 procent van de adolescenten

bij vader, 66 procent bij moeder en 27 procent in een co-oudergezin. Hoewel er maar een klein percentage adolescenten is dat meer contact heeft met vader blijkt de kwaliteit van de vader-kind relatie een beschermende factor tegen de negatieve aspecten van een scheiding (Spruijt & Kormos, 2010). Een voorwaarde voor het hebben van een kwalitatief goede vader-kind relatie is het hebben van contact met vader (Fabricius & Luecken, 2007). Wanneer adolescenten in contact zijn met één van de ouders blijken zij zich minder goed te ontwikkelen (Spruijt, 2007). Minder ouder-kind contact vergroot de kans op delinquent gedrag bij adolescenten (Videon, 2002) en hangt samen met een negatief effect op het opvoedgedrag van zowel vaders als moeders (Bastaitis & Mortelmans, 2017). Meer ouder-kind contact daarentegen is een voorspeller van positief gedrag van adolescenten (Videon, 2002). Geconcludeerd kan worden dat volgens de literatuur contact modereert in de relatie tussen het opvoedgedrag en het probleemgedrag.

Verwachtingen huidig onderzoek

Er is voldoende empirisch bewijs voor meer controlerend opvoedgedrag bij ouders na een scheiding, evenals een verhoogde kans op internaliserend- en externaliserend probleemgedrag van adolescenten en de modererende rol van het ouder-kind contact. Desondanks is tot op heden in Nederland geen onderzoek uitgevoerd naar het verband tussen deze factoren, waardoor onderzoeken zoals deze thesis maatschappelijk relevant zijn. Naar aanleiding van de literatuur wordt er verwacht dat er een positief verband is tussen het controlerende opvoedgedrag van vaders en moeders en het internaliserende- en externaliserende probleemgedrag van adolescenten (Afifi et al., 2011; Albrecht et al., 2007; Gershoff & Grogan-Kaylor, 2016; Ip et al., 2015; Sugaya et al., 2012). Ten tweede wordt er verwacht dat het ouder-kind contact modereert tussen het controlerende opvoedgedrag van vaders en moeders en het internaliserende- en externaliserende probleemgedrag (Bastaitis & Mortelmans, 2017; Spruijt, 2007; Videon, 2002; Carlson, 2006). Ten derde wordt er verwacht dat adolescenten meer in contact zijn met moeder dan met vader (Spruijt & Kormos, 2014) en vaders meer controlerend opvoeden (McKinney & Renk, 2008). De laatste verwachting is dat het controlerende opvoedgedrag van moeders van grotere invloed is op het internaliserende- en externaliserende probleemgedrag dan het controlerende opvoedgedrag van vaders (Hastings, 2003).

Methode

Steekproef

Voor het huidige onderzoek wordt er gebruik gemaakt van een databestand uit 2016 afkomstig uit het surveyonderzoek *Scholieren & Gezinnen*. De vragenlijst is afgenomen onder 1227 leerlingen van 11 tot en met 17 jaar ($N = 1191$, $M = 13.45$, $SD = 1.18$). In huidig onderzoek worden alleen de leerlingen uit gescheiden gezinnen van het middelbaar onderwijs meegenomen. Er zijn in totaal 267 leerlingen met een gemiddelde leeftijd van 13.39 jaar ($SD = 1.09$). Het opleidingsniveau van de kinderen uit gescheiden gezinnen is als volgt verdeeld: 15.4% volgen vmbo-bb/kb; 36% van vmbo-tl; 23.6% van havo en 15% van het vwo en gymnasium.

Procedure

Studenten Pedagogische wetenschappen van de Universiteit Utrecht hebben middelbare scholen in Nederland middels een brief benaderd voor deelname. Een volgende brief heeft leerlingen en ouders geïnformeerd over de inhoud van de vragenlijsten en de gevoeligheid van bepaalde vragen. Zij hadden daarbij de gelegenheid aan te geven wanneer zij afzagen van deelname. De leerlingen hebben de vragenlijsten schriftelijk, individueel in een klaslokaal onder schooltijd ingevuld. Het invullen van de vragenlijsten duurde ongeveer 30 tot 40 minuten en zijn anoniem en vrijwillig afgenomen.

Meetinstrumenten

De vragenlijst *Scholieren & Gezinnen* is samengesteld door Dr. Inge van der Valk en bestaat uit vragen over individueel- en gezinsfunctioneren. Er is gebruik gemaakt van bestaande en soms verkorte versies van meetinstrumenten, waarvan de betrouwbaarheid en validiteit reeds afdoende zijn aangetoond.

Controlerend opvoedgedrag

Het controlerende opvoedgedrag van vaders en moeders is gemeten aan de hand van twee concepten, namelijk disciplineren en monitoring. In de vragenlijst zijn 26 items van de *Co-parenting Behavior Questionnaire* (CBQ; Schum & Stolberg, 2007) opgenomen om de concepten disciplineren en monitoring te meten. Elk afzonderlijk item wordt gescoord op een vijfpuntsschaal, variërend van 'nooit' tot 'heel vaak'. Een voorbeeld van een item met betrekking tot disciplineren is: "Wanneer mijn vader zegt dat hij me gaat straffen, dan doet hij dat ook". Een voorbeeld van een item voor monitoring is: "Wanneer ik het huis verlaat, weet mijn vader waar ik ben en met wie ik ben". Alle items met betrekking tot vaders zijn ook voor moeders in de vragenlijst opgenomen.

Er wordt een nieuwe variabele geconstrueerd die bestaat uit een combinatie van de antwoorden op de vragen van de disciplineren- en monitoringschaal. De items van de subschalen disciplineren en monitoring bij vaders zijn onderling sterk gecorreleerd, $r(247) = .69, p < .01$, wat betekent dat de subschalen samen een goede representatie vormen voor het controlerende opvoedgedrag van vaders. Dit geldt ook voor de correlaties voor de moeder-items, $r(251) = .51, p < .01$. Om te onderzoeken of de subschalen intern consistent zijn wordt de betrouwbaarheid aan de hand van de *Cronbach's Alpha* gemeten. De betrouwbaarheid van de items voor vaders is $\alpha = .91$. Volgens de COTAN-criteria duidt dat op een uitstekende betrouwbaarheid (Evers, Lucassen, Meijer, & Sijtsma, 2010). Voor moeders geldt een betrouwbaarheid van $\alpha = .78$ (Evers et al., 2010). De items met betrekking tot disciplineren en monitoring voor moeder en voor vader zijn dan ook samengenomen in een gemiddelde score.

Internaliserend probleemgedrag

Het internaliserende probleemgedrag van leerlingen is gemeten aan de hand van twee concepten: depressieve gevoelens en angst. Depressieve gevoelens zijn gemeten met behulp van de *Children's Depression Inventory* (CDI; Craighead, Smucker, Craighead, & Ilardi, 1998). Er zijn 10 items uit de CDI opgenomen. De vragen zijn op een vijf-punt Likertschaal beantwoord, variërend van helemaal niet waar tot erg waar. Een voorbeeld van een item is: 'ik voel me vaak verdrietig'. Het gemiddelde van deze items wordt als indicator gebruikt om depressieve symptomen te meten. De betrouwbaarheid is hoog: $\alpha = .90$. De items zijn dan ook samengenomen in een gemiddelde om depressie weer te geven.

Algemene angstgevoelens zijn gemeten door de gegeneraliseerde angst-subschaal van de *General Anxiety Subscale van de Screen for Child Anxiety Related Emotional Disorders – revised version* (SCARED-R), vertaald door Muris en Steerneman (2001). De SCARED-R bestaat uit 38 items die gebruikt worden om vijf soorten angst te meten: gegeneraliseerde angst, paniekstoornissen, schoolangst, sociale angst en separatie-angst. Er zijn negen items uit de SCARED-R opgenomen, die op een driepuntsschaal beantwoord zijn met de antwoordmogelijkheden 0 (bijna nooit), 1 (soms) of 2 (vaak). Een voorbeeld van een item is: "Ik maak me zorgen of het wel goed met me zal gaan". De betrouwbaarheid van deze lijst is tevens hoog: $\alpha = .89$ gesteld. Daarom zijn ook hier de items samengenomen in een gemiddelde score.

Er wordt een nieuwe variabele geconstrueerd die bestaat uit een combinatie van de antwoorden op de vragen van de concepten depressie en angst. De subschalen depressie en angst correleren sterk en significant met elkaar, $r(247) = .78, p < .01$, wat betekent dat

depressie en angst samen het internaliserende probleemgedrag mogen worden genoemd en zijn samengenomen in één score (Evers et al., 2010).

Externaliserend probleemgedrag

Het externaliserende probleemgedrag van leerlingen is gemeten aan de hand van twee concepten: agressie en delinquentie. In de vragenlijst zijn 11 items van de *Direct and Indirect Aggression Scales* (DIAS; Björkqvist, Lagerspetz, & Osterman, 1992) opgenomen om het concept agressie te meten. Elk afzonderlijk item wordt gescoord op een vierpuntsschaal, variërend van ‘nooit’ tot ‘heel vaak’. De hoofdvraag is: “Als jij boos of kwaad bent op iemand, wat doe je dan ...?” Een voorbeeld van een item met betrekking tot agressie is: “Ik ga slaan of schoppen”. De betrouwbaarheid is $\alpha = .86$. De items zijn dan ook samengenomen in een gemiddelde score voor agressie.

Delinquente gedragingen zijn gemeten met 15 items van de *Delinquentie Zelfrapportagelijst* (Baerveldt, Van Rossem, & Vermande, 2003) afgenomen. In de Delinquentie Zelfrapportagelijst gaat het om gedragingen die in de afgelopen twaalf maanden hebben plaatsgevonden. Elk afzonderlijk item wordt gescoord op een vierpuntsschaal, variërend van ‘nooit’ tot ‘4 keer of meer’. Een voorbeeld van een item is: “Ergens in een gebouw, huis of winkel ingebroken”. De betrouwbaarheid is ook hier hoog: $\alpha = .85$ en de items zijn samengenomen in een gemiddelde score voor delinquente gedragingen.

Er wordt een nieuwe variabele geconstrueerd die bestaat uit een combinatie van de antwoorden op de vragen van de concepten agressie en delinquentie. De correlatie tussen de subschalen agressie en delinquentie laten een gemiddelde, significante samenhang zien, $r(219) = .52, p < .01$, waardoor de subschalen samen zijn genomen in een score voor externaliserend probleemgedrag.

Ouder-kind contact na scheiding

Aan de leerlingen is gevraagd hoeveel dagen en/of nachten zij gemiddeld per week bij vader en bij moeder zijn. Het ouder-kind contact wordt voor zowel vaders als moeders gescoord op een zeven-punt schaal, namelijk: “Niet, 0 dagen/nachten per week” tot “7 dagen en/of nachten per week”. Daarbij zijn 3 en 4 dagen en/of nachten per week samengevoegd voor leerlingen die de ene week bij vader zijn en de andere week bij moeder. Het ouder-kind contact van vaders en moeders wordt samengevoegd tot 1 variabele ouder-kind contact. Deze loopt van ‘altijd bij moeder’ tot ‘altijd bij vader’.

Data-analyse

De data zijn vooraf opgeschoond waardoor er geen type fouten, *outliers* of andere opvallendheden zijn. De beschrijvende statistieken worden bekeken van alle relevante

variabelen met betrekking tot de gezinnen waarvan vader en moeder gescheiden of uit elkaar zijn. Er wordt voor alle statistische toetsen een *alpha* van .05 aangehouden zodat de significantie van de toetsen kan worden bepaald (Field, 2009).

Vervolgens wordt – om de eerste onderzoeksvraag te beantwoorden – de samenhang tussen controlerend opvoedgedrag van vaders en moeders na scheiding, externaliserend- en internaliserend probleemgedrag en het ouder-kind contact bekeken middels een *Pearson* correlatietoets. Om te onderzoeken of er een verband is tussen het controlerende opvoedgedrag van vaders en moeders en het internaliserend- en externaliserend probleemgedrag (onderzoeksvraag 2) worden er regressieanalyses uitgevoerd. Daarna wordt er eveneens met een regressieanalyse onderzocht of er een verband is tussen het internaliserend- en externaliserend probleemgedrag en het ouder-kind contact. Vervolgens wordt door middel van interactievariabelen (opvoedgedrag vader respectievelijk moeder met contact) onderzocht of ouder-kind contact modereert tussen het controlerende opvoedgedrag van vaders en moeders en het internaliserend- en externaliserend probleemgedrag, door ouder-kind contact mee te nemen in de regressieanalyse. Ter beantwoording van de laatste onderzoeksvraag wordt er door middel van gepaarde t-toets onderzocht of er een verschil is in de mate van controlerend opvoedgedrag van vaders en moeders. Daarna wordt onderzocht of er een verschil is tussen vaders en moeders met betrekking tot controlerend opvoedgedrag en internaliserend- en externaliserend probleemgedrag en de modererende rol van het ouder-kind contact. Hiertoe worden de regressiegewichten van vaders en moeders vergeleken in een model waarin beide predictoren zijn opgenomen.

Resultaten

Voorafgaand aan het uitvoeren van de *Pearson* correlatietoets en de Regressieanalyses is onderzocht of de data voldoen aan verschillende assumpties, namelijk aan: normaliteit, lineariteit en homoscedasticiteit. De assumpties zijn geschonden, waardoor de kans op een type II fout is toegenomen (Cohen, 1988). Ondanks de geschonden assumpties worden de *Pearson* correlatietoets en de Regressieanalyse wel uitgevoerd. Hier is voor gekozen omdat de steekproefomvang van voldoende grootte is, waardoor de resultaten relatief robuust zijn ondanks de geschonden assumpties. De geschonden assumpties zijn inherent te wijten aan de onderzoeksgroep, de onderzoeksgroep is een relatief kleine groep binnen de Nederlandse samenleving.

Beschrijvende statistieken

In Tabel 1 worden de beschrijvende statistieken weergegeven. Deze laten onder meer zien dat moeders relatief meer controlerend opvoeden ten opzichte van vaders. De gepaarde t-

toets heeft aangetoond dat moeders significant meer controlerend opvoeden dan vaders, $p < .01$. Tabel 1 geeft ook weer dat adolescenten gemiddeld meer contact met moeder hebben dan met vader (het gemiddelde van 3 betekent: 5 dagen bij moeder en 2 bij vader per week).

Tabel 1

Beschrijvende statistieken voor controlerend opvoedgedrag van vaders en moeders, internaliserend- en externaliserend probleemgedrag en ouder-kind contact na scheiding

	<i>a</i>	<i>N</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>Min.</i>	<i>Max.</i>	<i>Sk.</i>	<i>Ku.</i>
Controlerend Opvoeden V.	,91	263	2,99	1,00	1	4,85	-,57	-,48
Controlerend Opvoeden M.	,78	266	3,69	0,78	1	8,08	-,11	4,84
Externaliserend Probleemg.	,89	265	1,39	0,36	1	2,92	1,30	1,78
Internaliserend Probleemg.	,94	265	2,41	0,80	1	4,84	,48	,01
Ouder-kind Contact		233	3,14	1,82	1	8	,70	-,12

Pearson correlaties

Middels *Pearson* (r) correlaties (Tabel 2) wordt duidelijk dat internaliserend- en externaliserend probleemgedrag nauwelijks samenhangen. Er zijn wel significante negatieve correlaties tussen controlerend opvoedgedrag van moeders en zowel het internaliserende probleemgedrag, $r(233) = -.19, p < .05$, als het externaliserend probleemgedrag van adolescenten, $r(233) = -.15, p < .01$. Dit betekent dat meer controlerend opvoedgedrag van moeders samenhangt met *minder* probleemgedrag van adolescenten. Deze samenhang is niet significant bij controlerend opvoedgedrag van vaders en internaliserend- en externaliserend probleemgedrag. Daarnaast is er een significante correlatie gevonden tussen het controlerende opvoedgedrag van vaders en moeders, $r(215) = .22, p < .01$, wat duidt op een samenhang in de mate waarin ouders na scheiding controlerend opvoeden. Tot slot correleert het vader-kind contact significant en positief met externaliserend probleemgedrag en met het controlerende opvoedgedrag van vaders. Meer contact met vader hangt dus samen met meer externaliserend probleemgedrag van het kind en ook met meer controlerend opvoedgedrag van vaders. Het moeder-kind contact correleert significant met het controlerende opvoedgedrag van moeders; ook voor hen gaat meer contact dus samen met meer controlerend opvoedgedrag.

Tabel 2

Correlatie tussen controlerend opvoedgedrag van vaders en moeders, externaliserend- en internaliserend probleemgedrag en het ouder-kind contact

		1	2	3		4
				Vader	Moeder	
1.	Externaliserend Probleemgedrag	-				
2.	Internaliserend Probleemgedrag	,09	-			
3.	Controlerend Opvoedgedrag	Vader	,05	-,02	-	
		Moeder	-,15*	-,19**	,22**	-
4.	Ouder-kind Contact	,14*	,12	,54**	-,30**	-

* $p < .05$, ** $p < .01$

Opvoedgedrag en internaliserend probleemgedrag

De Regressieanalyse (Tabel 3) is uitgevoerd middels de standaardmethode (Enter), waarbij alle onafhankelijke variabelen tegelijk worden ingevoerd. Middels de Regressieanalyse is onderzocht of internaliserend probleemgedrag voorspeld wordt uit controlerende opvoedgedrag van vaders en moeders (Model 1) en het ouder-kind contact (Model 2). Als laatste is er gekeken naar interactie-effecten (Model 3).

Het controlerende opvoedgedrag van moeders (Model 1; $F(2, 197) = 3.56, p < .05, R^2 = .04$) blijkt een significante predictor ($p < .01$) te zijn van internaliserend probleemgedrag. Het controlerende opvoedgedrag van vaders daarentegen niet. Wanneer in Model 2, $F(3, 196) = 2.37, p < .1, R^2 = .04$, de onafhankelijke variabele ouder-kind contact wordt toegevoegd, blijft het verband van het controlerende opvoedgedrag van moeders significant ($p < .05$). Het controlerende opvoedgedrag van vaders en het ouder-kind contact echter niet. Uit de analyse van Model 3, $F(6, 193) = 1.65, p > .1, R^2 = .05$, blijkt dat er geen significante interactie-effecten zijn gevonden, wat betekent dat de impact van de ene predictor niet afhangt van de andere.

In feite is dus alleen controlerend opvoedgedrag van moeders een significante voorspeller van minder internaliserend probleemgedrag. Hiermee wordt echter slechts 4% (Model 1) van de variantie van internaliserend probleemgedrag verklaard ($R^2 = .04, p < .05$).

Tabel 3

Resultaten regressieanalyse voor de onafhankelijke variabele controlerend opvoedgedrag vaders en moeders, het ouder-kind contact, interactie-effecten en de afhankelijke variabele internaliserend probleemgedrag

	Model	B	β	t	Sig.
1	Constante	2,98		10,31	,00**
	Controlerend Opvoedgedrag Vaders	,03	,04	,55	,58
	Controlerend Opvoedgedrag Moeders	-,18	-,19	-2,67	,01**
2	Constante	3,00		9,43	,00**
	Controlerend Opvoedgedrag Vaders	,04	,05	,51	,61
	Controlerend Opvoedgedrag Moeders	-,19	-,20	-2,36	,02*
	Ouder-kind Contact	-,01	-,01	-,14	,89
3	Constante	1,92		2,14	,03*
	Controlerend Opvoedgedrag Vaders	,53	,62	1,62	,11
	Controlerend Opvoedgedrag Moeders	,08	,08	,36	,72
	Ouder-kind Contact	-,07	-,16	-,49	,63
	Controlerend Opvoedgedrag Vaders X Ouder-kind Contact	-,01	-,12	-,32	,75
	Controlerend Opvoedgedrag Moeders X Ouder-kind Contact	,03	,25	,87	,39
	Controlerend Opvoedgedrag Vaders X Controlerend Opvoedgedrag Moeders	-,13	-,75	-1,65	,10

Noot. $R^2 = .04$ voor Model 1 ($p < .05$), $R^2 = .04$ voor Model 2 ($p > .05$), $R^2 = .05$ ($p > .1$) voor het volledige model. * $p < .05$, ** $p < .01$

Opvoedgedrag en externaliserend probleemgedrag

Er is een tweede Regressieanalyse uitgevoerd (Tabel 4) waarmee is onderzocht of er een verband is tussen de afhankelijke variabele externaliserend probleemgedrag en het controlerende opvoedgedrag van vaders en moeders (Model 1) en het ouder-kind contact (Model 2). Verder is ook hier met interactievariabelen onderzocht of er effecten zijn van meerdere onafhankelijke variabelen (Model 3).

Het controlerende opvoedgedrag van moeders (Model 1; $F(2, 197) = 4.64$, $p < .01$, $R^2 = .05$) blijkt een significante negatieve voorspeller te zijn van externaliserende probleemgedrag. Het controlerende opvoedgedrag van vaders daarentegen niet. Wanneer in Model 2, $F(3,196) = 3.08$, $R^2 = .05$, de onafhankelijke variabele ouder-kind contact wordt toegevoegd, blijft het verband van het controlerende opvoedgedrag van moeders significant. Het controlerende opvoedgedrag van vaders en het ouder-kind contact echter niet. Uit de

analyse van Model 3, $F(6,193) = 1.74$, $R^2 = .05$, blijkt dat er geen significante interactie-effecten zijn gevonden.

Kijkend naar de algehele modellen in de Regressieanalyse blijken Model 1 ($R^2 = .05$) en Model 2 ($R^2 = .05$) significant. Het volledige model met alle factoren en interactie-effecten blijkt niet significant ($R^2 = .05$). De modellen verklaren allemaal vijf procent van de variantie van de afhankelijke variabele, het externaliserende probleemgedrag. Al met al laten de resultaten zien dat ook hier controlerend opvoedgedrag van moeders zorgen voor minder externaliserend probleemgedrag van adolescenten na scheiding.

Tabel 4

Resultaten regressieanalyse voor de onafhankelijke variabele controlerend opvoedgedrag vaders en moeders, het ouder-kind contact, interactie-effecten en de afhankelijke variabele externaliserend probleemgedrag

	Model	B	β	t	Sig.
1	Constante	1,55		13,01	,00**
	Controlerend Opvoedgedrag Vaders	,04	,13	1,76	,08
	Controlerend Opvoedgedrag Moeders	-,08	-,20	-2,79	,01**
2	Constante	1,55		11,80	,00**
	Controlerend Opvoedgedrag Vaders	,04	,12	1,29	,20
	Controlerend Opvoedgedrag Moeders	-,08	-,20	-2,37	,02*
	Ouder-kind Contact	,00	,01	,06	,96
3	Constante	1,62		4,35	,00**
	Controlerend Opvoedgedrag Vaders	,04	,11	,30	,77
	Controlerend Opvoedgedrag Moeders	-,12	-,31	-1,37	,17
	Ouder-kind Contact	,03	,16	-,48	,63
	Controlerend Opvoedgedrag Vaders X Ouder-kind Contact	-,02	-,34	-,92	,36
	Controlerend Opvoedgedrag Moeders X Ouder-kind Contact	,01	,13	,45	,66
	Controlerend Opvoedgedrag Vaders X Controlerend Opvoedgedrag Moeders	,01	-,13	,30	,77

Noot. $R^2 = .05$ voor Model 1 ($p < .01$), $R^2 = .05$ voor Model 2 ($p < .05$), $R^2 = .05$ ($p > .1$) voor het volledige model. * $p < .05$, ** $p < .01$

Discussie

In het huidige onderzoek is nagegaan of er een verband is tussen het controlerende opvoedgedrag van vaders en moeders na scheiding en het internaliserende- en externaliserende probleemgedrag van adolescenten. Daarnaast is onderzocht of het ouder-kind contact na scheiding deze relatie modereert, vanuit de redenering dat opvoedgedrag minder impact heeft wanneer er weinig contact is met de betreffende ouder (Bastaitis & Mortelmans, 2017). Ten slotte is het verschil tussen vaders en moeders met betrekking tot het controlerende opvoedgedrag en het internaliserende- en externaliserende probleemgedrag de modererende rol van het ouder-kind contact onderzocht.

Allereerst blijkt dat moeders significant meer controlerend opvoeden dan vaders. Dit is in tegenstelling tot de verwachting dat vaders meer controlerend opvoeden dan moeders (McKinney & Renk, 2008). Mogelijk kan dit verklaard worden doordat adolescenten na scheiding meer in contact zijn met moeder dan vader (Spruijt & Kormos, 2014) en hangt ouder-kind contact samen met meer controlerend opvoedgedrag. Tevens blijkt uit de resultaten dat meer controlerend opvoedgedrag van vaders samenhangt met meer controlerend opvoedgedrag bij moeders en andersom. Daarnaast kan worden geconcludeerd dat controlerend opvoedgedrag van moeders zorgt voor minder internaliserend- en externaliserend probleemgedrag. Er is geen significant verband tussen het controlerend opvoedgedrag van vaders en het internaliserende- en externaliserende probleemgedrag. De resultaten komen niet overeen met de verwachting, aangezien werd verwacht dat het controlerend opvoedgedrag van vaders en moeders na scheiding verband zou houden met internaliserend- of externaliserend probleemgedrag (Pettit et al., 2001; Ip et al., 2015; Afifi et al., 2011; Sugaya et al., 2012; Albrecht et al., 2007; Claes et al., 2018; Kelly & Emery, 2003).

Uit deze steekproef komt naar voren dat adolescenten gemiddeld meer in contact zijn met moeder dan met vader, wat eerder ook al uit de literatuur naar voren is gekomen (Spruijt & Kormos, 2014). Bovendien tonen de resultaten aan dat, hoe weinig of hoeveel moeder-kind contact er ook is, het controlerende opvoedgedrag van moeder samenhangt met het internaliserende- en externaliserende probleemgedrag. Dit geldt niet voor het vader-kind contact. Hoewel er wel een samenhang is tussen controlerend opvoedgedrag van vaders en het contact met vader, zorgt dit er niet voor dat de impact van controlerend opvoedgedrag van vaders groter is wanneer rekening wordt gehouden met contact na de scheiding. In de meeste onderzoeken is het verband tussen contactfrequentie met vaders en probleemgedrag zeer klein of afwezig (King & Sobolewski, 2006; Amato & Gilbreth, 1999; Spruijt & Iedema, 1998). Wel hangt meer vader-kind contact samen met meer externaliserend probleemgedrag. Dit is in

tegenstelling tot de verwachting dat adolescenten door minder ouder-kind contact probleemgedrag laten zien (Spruijt & Duindam, 2010; Spruijt & Kormos, 2010). Wellicht kan de samenhang tussen meer contact met vader en het externaliserende probleemgedrag verklaard worden doordat gemiddeld meer jongens dan meisjes contact hebben met vader (Kalmijn, 2015) en jongens gemiddeld meer externaliserend probleemgedrag tonen (Negri & Susman, 2011). Opvallend is echter wel, dat de regressieanalyses niet laten zien dat het controlerende opvoedgedrag van vaders met het internaliserende- en externaliserende probleemgedrag verband houden wanneer rekening wordt gehouden met het effect van ouder-kind contact. Wellicht zijn er te weinig vaders in deze steekproef die veel contact hebben met de adolescent, waardoor er te weinig power is om eventuele verschillen die er wel zijn te vinden.

Geconcludeerd kan worden dat moeders meer controlerend opvoeden dan vaders. Het controlerende opvoedgedrag van moeders zorgt voor minder internaliserende- en externaliserende probleemgedrag. Het controlerende opvoedgedrag van vaders houdt geen verband met internaliserende- of externaliserende probleemgedrag. Daarnaast is er sprake van meer contact met moeders dan vaders en meer ouder-kind contact is gerelateerd aan meer controlerend opvoedgedrag. Het verband tussen controlerend opvoedgedrag van vaders en moeders en internaliserend- en externaliserend probleemgedrag hangt niet af van de mate van ouder-kind contact.

Limitaties en implicaties

Sterke punten in het huidige onderzoek verhogen de kwaliteit van het onderzoek. Een sterk punt betreft onder andere de opname van vragen met betrekking tot vaders. Daarbij zorgt de grootte van de onderzoeksgroep, betrokkenheid van verschillende opleidingsniveaus en de verzameling van data in verschillende woonplaatsen voor generaliseerbaarheid van de onderzoeksresultaten. Dat er gebruik is gemaakt van zelfrapportage vragenlijsten ingevuld door adolescenten is eveneens een sterk punt, aangezien veel studies gebruik maken van ouderrapportages. Het gebruik van zelfrapportage vragenlijsten kan verklaren waarom de onderzoeksresultaten niet overeenkomen met andere studies. Naast sterke punten kent het huidige onderzoek ook beperkingen. Er is met betrekking tot het internaliserende- en externaliserende probleemgedrag geen aandacht besteed aan de persoonlijkheidskenmerken en competentiebeleving van de adolescenten. Uit onderzoek van Mabbe, Soenens, Vansteenkiste en van Leeuwen (2015) blijken persoonlijkheidskenmerken een modererende rol tussen het opvoedgedrag en probleemgedrag. De laatste beperking betreft de cross-

sectionele wijze van onderzoeken, waardoor in huidig onderzoek geen causale uitspraken mogelijk zijn.

De mate van het ouder-kind contact heeft geen invloed op het verband tussen het controlerend opvoedgedrag en het probleemgedrag. Hierdoor lijkt het zinvol om te werken aan de opvoedkwaliteit van vaders en moeders ongeacht de mate waarin vaders of moeders contact hebben met hun kind. Daarnaast wijst huidig onderzoek uit dat er weinig variantie van het probleemgedrag na scheiding verklaard wordt, waardoor andere factoren hierin een grotere rol spelen. Om die reden zou vervolgonderzoek de volgende factoren kunnen onderzoeken, zoals het verschil in sekse van de adolescent, relatie-kwaliteit, de broer-zus relatie of ouderlijke conflicten kunnen.

Referenties

- Ackerman, B. P., D'Emaro, K. S., Umylny, L., Schultz, D., & Izard, C. I. (2001). Family structure and the externalizing behaviour of children from economically disadvantaged families. *Journal of Family Psychology, 15*, 288-300. doi:10.1037/0893-3200.15.2.288
- Affifi, T. O., Mather, A., Boman, J., Fleisher, W., Enns, M. W., MacMillan, H., & Sareen, J. (2011). Childhood adversity and personality disorders: Results from a nationally representative population-based study. *Journal of Psychiatric Research, 45*, 814–822. doi:10.1016/j.jpsychires.2010.11.008
- Albrecht, A. K., Galambos, N. L., & Jansson, S. M. (2007). Adolescents' internalizing and aggressive behaviors and perceptions of parents' psychological control: a panel study examining direction of effects. *Journal of Youth Adolescence, 36*, 673–684. doi:10.1007/s10964-007-9191-5
- Amato, P. R. (2001). Children of divorce in the 1990s: an update of the Amato and Keith (1991) meta-analysis. *Journal of family psychology, 15*, 355-370. doi:10.1037/0893-3200.15.3.355
- Amato, P. R. (2005). The impact of family formation change on the cognitive, social, and emotional well-being of the next generation the future of children. *Project Muse, 15*, 75-96. doi:10.1353/foc.2005.0012
- Amato, P. R. (2010). Research on divorce: Continuing trends and new developments. *Journal of Marriage and Family, 72*, 650-666. doi:10.1111/j.1741-3737.2010.00723.x
- Amato, P. R., & Gilbreth, J. G. (1999). Nonresident fathers and children's well-being: A meta-analysis. *Journal of Marriage and the Family, 61*, 557–573. doi:10.2307/353560
- Anthony, C. J., DiPerna, J. C., & Amato, P. R. (2014). Divorce, approaches to learning, and children's academic achievement: A longitudinal analysis of mediated and moderated effects. *Journal of School Psychology, 52*, 249-261. doi:10.1016/j.jsp.2014.03.003
- Bastaitis, K. & Mortelmans, D. (2017) Parenting and family structure after divorce: are they related? *Journal of Divorce & Remarriage, 58*, 542-558. doi:10.1080/10502556.2017.1345200
- Claes, M., Lacourse, É., Pagé, M., Paquin, S., Lannegrand-Willems, L., Sabatier, C., Perchec, C., Palos, P. A., Vieno, A., & Ramirez Garcia, J. I. (2018). Parental Control and

- Conflicts in Adolescence: A Cross-National Comparison of the United States, Canada, Mexico, France, and Italy. *Journal of Family Issues*, 39, 3857-3879.
doi:10.1177/0192513X18800123
- Cohen, J. (1988). *Statistical power analysis for the behavioral sciences*. Hillsdale, NJ: Erlbaum
- Craighead, W. E., Smucker, M. R., Craighead, L. W., & Ilardi, S. S. (1998). Factor analysis of the children's depression inventory in a community sample. *Psychological Assessment*, 10(2), 156-165.
- Daryanani, I., Hamilton, J. L., Abramson, L. Y. & Alloy, L. B. (2016). Single mother parenting and adolescent psychopathology. *Jouth Abnormal Child Psychology*, 44, 1411–1423. doi:10.1007/s10802-016-0128-x
- DeGarmo, D. S., Patras, J., & Eap, S. (2008). Social support for divorced fathers' parenting: Testing a stress-buffering model. *Family relations*, 57(1), 35-48.
- Evers, A., Lucassen, W., Meijer, R., & Sijtsma, K. (2010). *COTAN Beoordelingsstysteem voor de kwaliteit van tests*. Amsterdam: Nederlands Instituut van Psychologen.
- Fabricius, W. V., & Luecken, L. J. (2007). Postdivorce living arrangements, parent conflict, and long-term physical health correlates for children of divorce. *Journal of family psychology*, 21, 195-205. doi:10.1037/0893-3200.21.2.195
- Field, A. (2009). *Discovering Statistics using SPSS (3th revised edition)*. London: Sage.
- Gershoff, E. T. & Grogan-Kaylor, A. (2016). Spanking and child outcomes: old controversies and new meta-analyses. *Journal of Family Psychology*, 30, 453–469. doi:10.1037/fam0000191
- Hastings, R. P. (2003). Child behaviour problems and partner mental health as correlates of stress in mothers and fathers of children with autism. *Journal of Intellectual Disability Research*, 47, 231-237. doi:10.1046/j.1365-2788.2003.00485.x.
- Hetherington, E. M. (2003). Social support and the adjustment of children in divorced and remarried families. *Childhood*, 10(2), 217-236.
- Kalmijn, M. (2015). Father-child relations after divorce in four european countries: Patterns and determinants. *Comparative Population Studies*, 40, 251-276. doi:10.12765/CPoS-2015-10en
- Kerr, M., Stattin, H., & Burk, W. J. (2010). A reinterpretation of parental monitoring in longitudinal perspective. *Journal of Research on Adolescence*, 20(1), 39-64. doi:10.1111/j.1532-7795.2009.00623.x

- King, V., & Sobolewski, J. M. (2006). Nonresident fathers' contributions to adolescent well-being. *Journal of Marriage and Family*, *68*, 537-557. doi:10.1111/j.1741-3737.2006.00274.x
- Kritzas, N. (2005). The relationship between perceived parenting styles and resilience during adolescence. *Journal of Child and Adolescent Mental Health*, *17*(2), 1-12.
- Mabbe, E., Soenens, B., Vansteenkiste, M., & Leeuwen, van K. (2015). Do personality traits moderate relations between psychologically controlling parenting and problem behavior in adolescents? *Journal of Personality* *84*, 381-392. doi:10.1111/jopy.12166
- McKinney, C. & Renk K. (2008). Differential parenting between mothers and fathers. *Journal of Family Issues*, *29*, 806-827. doi:10.1177/0192513X07311222
- Muris, P., & Steerneman, P. (2001). The revised version of the screen for child anxiety related emotional disorders (SCARED-R): First evidence for its reliability and validity in a clinical sample. *British Journal of Clinical Psychology*, *40*(1), 35-44.
- Negriff, S., & Susman, E. J. (2011). Pubertal timing, depression, and externalizing problems: A framework, review, and examination of gender differences. *Journal of Research on Adolescence*, *21*, 717-746. doi.org/10.1111/j.1532-7795.2010.00708.x
- Peer, C. van (2006). *De impact van een (echt)scheiding op kinderen en ex-partners*. Centrum voor Bevolkings-en Gezinsstudies
- Pettit, G. S., Laird, R. D., Dodge, K. A., Bates, J. E., & Criss, M. M. (2001). Antecedents and behavior-problem outcomes of parental monitoring and psychological control in early adolescence. *Child Development*, *72*, 583-598. doi:10.1111/1467-8624.00298
- Schum, L., & Stolberg, A. L. (2007). Standardization of the co-parenting behavior questionnaire. *Journal of Divorce & Remarriage*, *47*, 103-132. doi:10.1300/J087v47n03_06
- Spruijt, E. (2009). *Kinderen en Echtscheiding*. Universiteit Utrecht: Faculteit Sociale Wetenschappen
- Spruijt, E., & Duindam, V. (2010). Joint physical custody in the Netherlands and the well being of children. *Journal of Divorce & Remarriage*, *51*, 65-82. doi:10.1080/10502550903423362
- Spruijt, E., & Kormos, H. (2014). *Handboek scheiden en de kinderen*. Houten: Bohn Stafleu van Loghum.
- Spruijt A. P. & Iedema, J. (1998). Well-being of youngsters of divorce without contact with nonresident parents in The Netherlands. *Journal of Comparative Family Studies*, *29*(3), 517-527.

- Sugaya, L., Hasin, D. S., Olfson, M., Lin, K. H., Grant, B. F., & Blanco, C. (2012). Child physical abuse and adult mental health: a national study. *Journal of Traumatic Stress, 25*, 384–392. doi:10.1002/jts.21719
- Valk, I. van der, Spruijt, E., Goede, M. de, Maas, C., & Meeus, W. (2005). Family structure and problem behavior of adolescents and young adults: A growth-curve study. *Journal of Youth and Adolescence, 34*, 533-546. doi:10.1007/s10964-005-8841-8
- Videon, T. M. (2002). The effects of parent–adolescent relationships and parental separation on adolescent well-being. *Journal of Marriage and Family, 64*, 489–503. doi:10.1111/j.1741-3737.2002.00489.x